

A POLITIKUS KÓS KÁROLY PÉLDÁJA

Azt hiszem, van valami jelképes erejű abban, hogy négy esztendeje az élőlánc Tökés László parókiája körül Kós Károly szülővárosában, Temesvárott, születése napján, december 16-án adta meg a jelt a különböző nyelvű, de akkor még néma tömegnek az embertelen hatalommal való szembeszegüléshez, az új korszak kezdetét jelentő felkeléshez. S mert az új korszak merőben új helyzetet teremtett az előzőhöz viszonyítva, tanulságos felidéznünk e századi történelmünkéből egy szintén gyökeresen új korszak kezdetét, amelyben a politikus Kós Károly ereje teljében, pályája csúcán álló művészként válaszolt kora kihívására: mozzgatója, vezetője, programadója lesz a kisebbségi sorba került romániai magyarságnak.

Születésének száztíz éves évfordulója megkésett tiszteltetés is egyben, hiszen tíz esztendeje a készülődő centenáriumi ünnepeket letiltotta a hatalom, évekig még a nevét sem volt szabad leírni. Még haló porában is félték tőle, szellemétől, példaértékű munkásságától. Hiszen nagyobb közösségünknek, a határok átrajzolása következtében magára maradt nemzeti közösségünknek vált szervezőjévé.

1918 karácsonyára hazautazik Kós Károly Sztánára családjához. A december 24-én először megjelenő kolozsvári napilap, a Keleti Újság szalagcíme fogadta a bevonuló román királyi hadsereget: „Fehér zászlókkal állunk előtted ismeretlen végzet.” Az új lapból élelmes üzletemberek és jótollú újságírók rövidesen nagy hatású országos napilapot szerveznek, amely a radikális polgári értelmiség szócsöve lesz. A szerkesztőségbe Szentimrei Jenő hívja meg, s rövidesen egyik hangadóijává válik a passzív ellenállást bíráló táborának. Különösen az 1920. június 4-én aláírt trianoni békeszerződés után egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy a konzervatív politikusok meghirdette passzív rezisztencia az új államhatalommal szemben egyet jelent a tétlenséggel, az elsorvadással, hiszen az élet igenis megy tovább, alkalmazkodni kell az új helyzethez, be kell kapcsolódni Románia politikai életébe, a békés építő munka a romániai magyarság megmaradásának egyetlen járható útja.

A szerkesztőségi viták és baráti beszélgetések eredménye az 1921. január 23-án megjelent *Kiáltó Szó. A magyarság útja. A politikai aktivitás rendszere* című röpirat, amelyet Paál Árpáddal és Zágoni Istvánnal közösen írt. „Elég a passzivitásból... Kiáltom a jelszót: építenünk kell, szervezkedjünk át a munkára. Kiáltom a célt: a magyarság nemzeti autonómiája.” Ma, jó hetven esztendő múltán is időszerű e program, Marosvásárhelyen a Szövetségi Küldöttek Tanácsán megfogalmazott nemzetiségi törvénytervezet idén novemberben legfennebb annyit finomított rajta, hogy a három szintű: a személyi, az öngazgatási és területi autonómia eszköz kell legyen nemzeti közösségünk identitásának megőrzéséhez.

Nemcsak elméletben, de gyakorlatban, a pártszervezés fáradságos munkáját is vállalva szervezi meg Kós Károly még 1921-ben a kalotaszegi magyarságot, létrehozza az Erdélyi Néppártot, amely az időközben megszerveződött Nemzeti Párttal 1922 decemberében egyesült, s az Országos Magyar Párt vezetőségében még helyet kapott Kós, Paál és Zágoni is. A lényegesen nagyobb gazdasági erővel rendelkező, a birtokosok és az egyházak támogatását is élvező konzervatív irányzat viszont fokozatosan elszigetelte őket, s az 1924-es brassói nagygyűlésen végleg kibukattak a néppártiakat a vezetőségből.

Ekkor az örökmozgó, tevékeny Kós új területet talál szervező, közösségépítő tehetségének: létrehozza az Erdélyi Szépműves Céhét még 1924-ben, amely nemcsak könyvkiadó lett, de a két év múlva Marosvécsen megalakult Helikon írói társasággal s a megjelenő Erdélyi Helikon című lappal a romániai magyarságnak legfontosabb kulturális intézményévé vált a két világháború közötti korszakban.

Miután 1944-ben a front áthaladásakor nádasi garázda elemek feldúlták és kifosztották sztánai otthonát, családjával Kolozsvárra húzódott. Október 23-án a Magyar Dolgozók Szövetségének alakuló gyűlésén elnöki megnyitó beszédében újra hitet tett demokratikus elvei mellett, s mert erre volt a legnagyobb szükség, ismét részt vállalt a politikai életben, a Magyar Népi Szövetség országos vezetőségében tevékenykedve a demokratikus kibontakozásért. 1946–48 között képviselőseget is vállalt a parlamentben. Aztán visszavonult, előbb a kolozsvári magyar mezőgazdasági akadémia katedrájára, majd 1952-ben nyugdíjba ment. A harmadik újrakezdés nem fért bele hosszú munkás életébe. Ez már a mi nemzedékünk dolga.

Vajon meg kell-e még érnünk egy újabb, egy igazi kezdést?

Vagy minden nemzedéknek meg kell vívnia a maga szélmalom-harcát?

